

УДК 631.164.23

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО АПК

Я. Костецький, к. е. н.

Тернопільський національний економічний університет

М. Лизунік, викладач

Буцацький інститут менеджменту і аудиту

Постановка проблеми. Стабільний розвиток сільськогосподарського виробництва значною мірою залежить від його інвестування. Тому проблема розвитку інвестиційного процесу нині набуває великого значення для виходу з кризового стану і забезпечення конкурентоспроможності виробництва. Досвід розвинених країн світу показує: ефективність агропромислового виробництва підвищується переважно за рахунок активізації інвестиційної діяльності, що є основою розвитку аграрного комплексу, підтримання продовольчої безпеки не тільки регіону, а й усієї країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Удосконаленню системи регулювання інвестиційних процесів в аграрному секторі економіки приділяють значну увагу з огляду на зростаючі потреби в необхідних ресурсах для відновлення матеріально-технічної бази аграрної галузі, активізацію інвестиційної діяльності. Це відображено у працях таких вітчизняних вчених, як М.Ф. Бабієнко, О.Д. Витвицька, В.М. Жук, Л.П. Крапка, М.М. Кулаєць, Г.Ф. Мазур, В.М. Мельничук, Н.Т. Рудь, Л.І. Федунова та ін.

Однак слід зазначити, що проблема ефективності інвестиційного процесу в аграрному секторі потребує подальшого глибокого вивчення.

Постановка завдання. Завдання нашого дослідження – проаналізувати вплив інвестиційних процесів у розвитку агропромислового комплексу Тернопільської області, визначити їх роль у формуванні конкурентоспроможності аграрної галузі регіону.

Виклад основного матеріалу. Поліпшення регіонального інвестиційного клімату є одним із важливих чинників розвитку всіх галузей матеріального виробництва, у тому числі аграрного сектору. Стимулювання збільшення обсягів інвестицій у реальний сектор економіки – один із пріоритетних напрямів роботи Тернопільської області, а перехід аграрного сектору на інвестиційно-інноваційну модель розвитку – стратегічне завдання, яке має на меті забезпечити реструктуризацію й сталий розвиток економіки на інноваційних засадах, підвищити її конкурентоспроможність, забезпечити створення нових робочих місць [1; 2].

Хоча Тернопільщина є невеликою за територією, площею та кількістю населення, вона має значний інвестиційний потенціал і протягом останніх років демонструє стабільне зростання макроекономічних показників.

Найбільш інвестиційно привабливими сферами сьогодні є сільське господарство, переробна промисловість, транспорт і зв'язок, торгівля, житлове будівництво.

Політика євроінтеграції, глобалізація економічних процесів, вступ України до СОТ відкривають нові можливості для підприємств області як суб'єктів іноземного інвестування й торгово-економічного співробітництва. Вирішення проблемних питань розвитку неможливе без виконання ключових завдань стратегії розвитку економіки, яка передбачає [5; 6; 9]:

- впровадження інвестиційно-інноваційної моделі розвитку економіки, орієнтованої на стимулювання інвестицій у людський капітал, енерго- і ресурсоощадних технологій, технічну модернізацію виробництва та освоєння випуску нових видів конкурентоспроможної продукції;

- розбудову системи інституційного забезпечення довготривалих інвестиційних процесів, у тому числі створення технопарків, бізнес-інкубаторів, консалтингових та інформаційних систем, суб'єктів інфраструктури фондового ринку, пенсійних, страхових та інвестиційних фондів;

- поліпшення територіальної структури розміщення і розвитку продуктивних сил області, вирівнювання диспропорцій у розвитку окремих галузей і районів, передусім через стимулювання розвитку малого і середнього бізнесу та використання конкурентних переваг;

- залучення Тернопільщини до Європейської мережі транспортної, інформаційної та освітньої інфраструктури;

- повномасштабне використання ресурсних і геополітичних переваг області, вкладення бюджетних коштів у розвиток соціальної, виробничої і транспортної інфраструктури.

Тернопільщина порівняно з іншими регіонами має низку конкурентних переваг, які дають змогу прогнозувати суттєве збільшення обсягів залучення вітчизняних та іноземних інвестицій у середньостроковій перспективі. Серед найважливіших конкурентних переваг:

- вигідне географічне розташування області;

- значний природно-ресурсний потенціал (унікальний туристично-рекреаційний потенціал);

- високий трудовий та науково-освітній потенціал.

У сільському господарстві Тернопільської області на 1 липня 2012 р. функціонувало 1052 підприємства за організаційно-правовою формою господарювання: господарських товариств – 181; приватних підприємств – 213; виробничих кооперативів – 3; фермерських господарств – 594; державних підприємств – 5; підприємств інших форм господарювання – 56 [8].

За обсягом валової продукції сільського господарства у 2012 р. Тернопільщина посіла 15 місце в Україні. Займаючи 2,3% території країни, область виробила 3,6% валової продукції сільського господарства, у тому числі рослинництва – 3,9; тваринництва – 2,8 %. У 2012 р. в аграрному секторі одержано валової продукції (у сталих цінах 2010 р.) на суму 7949,3 млн грн, що на 9,0% більше, ніж у 2011 р. (за темпами приросту область зайняла третє місце серед інших регіонів). Загальні обсяги валової продукції аграрного сектору зросли як у сільськогосподарських підприємствах (на 13,9%), так і в господарствах населення (на 5,0%).

У структурі валової продукції сільського господарства у 2012 р. найбільшу питому вагу зайняло виробництво зернових (29,1%), картоплі та овоче-баштанних культур (23,9%), молока (14,5%), вирощування худоби і птиці (8,5%).

На 100 га сільськогосподарських угідь в усіх категоріях господарств області у 2012 р. одержано по 824,1 тис. грн валової продукції, що на 222,6 тис. грн (на 37%) більше, ніж в Україні загалом. У розрахунку на одну особу вироблено валової продукції сільського господарства на суму 7368 грн (у середньому в Україні – 4897 грн). За рівнем виробництва валової продукції на одну особу Тернопільщина у 2012 р. займала восьме місце серед інших регіонів.

Враховуючи значний виробничий потенціал, родючі високогумусні землі, достатню кількість працездатного населення, аграрний сектор може досягти значно вищих результатів господарювання за стабілізації інвестиційного процесу. Проте диспаритет цін, складність ринків збуту продукції, низька рентабельність виробництва негативно впливають на його інвестиційну привабливість [5; 6; 9].

Необхідність залучення інвестиційних ресурсів в аграрний сектор зумовлюється гострою потребою в оновленні машинно-тракторного парку, що дасть змогу збільшити обсяги виробництва, виробити конкурентоспроможну продукцію, поліпшити умови праці. Зокрема в області протягом останніх років значно погіршилася структура сільськогосподарських машин. Зросла кількість застарілих конструкцій, знизилася питома вага сучасної техніки, що у свою чергу призводить до збільшення навантаження на одиницю техніки. Порівняно з 2011 р. в аграрних підприємствах усіх видів сільськогосподарської техніки стало менше, що призвело до збільшення навантаження на одиницю техніки. Через високі ціни її оновлення відбувається повільно. Отож, щоб вивести виробництво сільськогосподарської продукції на необхідний рівень, слід звернути увагу на модернізацію машинно-тракторного парку.

Матеріально-технічна база сільського господарства в таких умовах вимагає державної підтримки. Неможливість більшості сільськогосподарських підприємств придбати нову сільськогосподарську техніку і матеріальні ресурси в достатній кількості свідчить про те, що самостійно без жодної підтримки ззовні сільське господарство не зможе вийти з кризи. Сьогодні спостерігаємо парадоксальні протиріччя між національними інтересами розвитку сільського господарства на високо механізованій технічній основі (агрохолдинги) і неможливістю виконання окресленого завдання без зростання інвестицій у господарську діяльність інших сільгоспвиробників [3; 4].

У 2012 р. в розвиток сільського господарства, мисливства та лісового господарства вкладено 718,3 млн грн капітальних інвестицій, що складає 21,3% від загального обсягу коштів, інвестованих у народне господарство області, і на 67,8% більше, ніж попереднього року, однак цього недостатньо. Джерелами фінансування інвестицій в основний капітал сільськогосподарської галузі були переважно власні кошти підприємств та кредити банків (табл. 1).

Однією з основних причин такого стану аграрного виробництва поряд з нестачею фінансових коштів, відсутністю прогресивних індустріальних технологій та засобів праці є недостатнє залучення інвестицій, як внутрішніх, так і зовнішніх.

У 2012 р. в сільське господарство, мисливство, лісове господарство та пов'язані з ними послуги в області було спрямовано інвестиційного капіталу на суму 64,6 млн дол. США, що становить 10,9% до загального обсягу всіх іноземних інвестицій. Станом на 1 липня 2013 р. в область надійшло інвестицій із 46 країн світу (табл. 2).

Найбільша частка прямих іноземних інвестицій станом на 1 липня 2013 р. була зосереджена в промисловості області (56,8%); частка в сільське господарство, лісове та рибне господарство складала 16,9%; у підприємства, що здійснюють діяльність у добувній промисловості і розробці кар'єрів – 15,6%; підприємства, що здійснюють діяльність у сфері транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрська діяльність – 15,1%; виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів – 15,0%.

Із 64,6 млн дол. США прямих інвестицій 93,1% надійшло з 21 країни – члена ЄС; 2,7% – з 5 країн СНД; 4,1% – з інших країн світу. Найбільшими інвесторами є: Німеччина, Чеська Республіка, Кіпр, Естонія і Польща. За обласним адміністративно-територіальним розподілом найбільші обсяги прямих інвестицій вкладені в підприємства м. Тернополя – 30,2%, або 19,3 млн дол. США, Зборівського (19,7%, або 12,6 млн дол. США), Борщівського (15,3%, або 9,8 млн дол. США) і Тернопільського (11,9%, або 7,7 млн дол. США) районів.

Таблиця 1

Капітальні інвестиції в основний капітал Тернопільської області за видами економічної діяльності (у фактичних цінах), млн грн

Показник	2005 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2012 р.	
					до загальних, %	до 2012 р., %
Усього	889,7	2138,4	2524,2	3374,8	100	133,7
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство та пов'язані з ними послуги	122,8	375,6	427,9	718,3	21,3	167,8
Промисловість	171,2	303,2	392,0	494,4	14,6	126,1
Будівництво	18,3	776,1	705,2	1154,1	34,2	136,6
Торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку	77,0	77,4	145,6	138,1	4,2	94,8
Діяльність транспорту та зв'язку	139,0	7,4	95,4	197,7	5,8	207,2

Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг і надання послуг підприємцям	3,6	248,0	564,4	462,2	13,7	81,9
Інші види економічної діяльності	357,8	330,7	193,7	210,0	6,2	108,4

Джерело: [8].

З метою нарощування виробництва тваринницької продукції в області, розвитку інфраструктури сіл реалізують інвестиційні проекти з будівництва та реконструкції тваринницьких комплексів, зокрема:

- у 2012 р. у молочному скотарстві введено в дію в ТОВ «Бучачхлібпром» (с. Осівці) третій комплекс з доїльним залом проектною потужністю 1200 корів;

- у ТОВ «Агропродсервіс-інвест» Козівського району введено в експлуатацію доїльний зал на 500 корів;

- у галузі свинарства введено в дію четвертий в області сучасний свинокомплекс у ТОВ «Україна» Підволочиського району (с. Медин) потужністю 20 тис. голів реалізації товарних свиней на рік;

- у Зборівському районі у ТОВ «Вірлів-Агробізнес» (с. Вірлів) проведено реконструкцію приміщень для утримання бройлерів потужністю 360 тис. голів реалізації птиці на рік.

Таблиця 2

Прямі іноземні інвестиції у Тернопільську область за видами економічної діяльності, млн дол. США

Показник	2005 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2012 р.	
					до загальних, %	до 2012р., %
Усього	37,2	66,5	59,8	64,6	100	108,0
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство та пов'язані з ними послуги	2,1	7,1	8,3	10,9	16,9	131,3
Промисловість	24,4	42,2	35,5	36,7	56,8	103,3
Будівництво	0,2	1,3	1,3	0,1	0,1	7,6
Торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	1,3	1,6	1,9	3,8	5,9	200,0
Діяльність транспорту	8,4	11,2	10,3	10,0	15,5	97,0

та зв'язку						
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг і надання послуг підприємцям	0,3	2,4	2,0	2,6	4,0	130,0
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	0,1	0,2	-	-	-	-
Інші види економічної діяльності	0,4	0,5	0,5	0,5	0,8	100

Джерело: [8].

За попередній рік господарства області значно оновили машинно-тракторний парк. Придбано 343 одиниці високопродуктивної енергонасиченої техніки та обладнання на суму майже 150 млн грн, у тому числі 93 трактори, 26 зернозбиральних комбайнів, понад сотню одиниць ґрунтообробної та посівної техніки [6]. У 2012 р. харчова і переробна промисловість Тернопільщини забезпечила збільшенню індексу виробництва промислової продукції на 3,1%.

Нарощено обсяги виробництва: у молочній галузі – на 10,2%; у борошномельній, круп'яній і крохмальній – на 10,0; у цукровій промисловості – на 0,4; у спиртовій галузі – на 21,3; у пивоварній промисловості – на 12,1%; у виробництві кормів для тварин – у 29 разів.

На новозбудованому крохмальному заводі ГК «Мрія» у IV кварталі 2012 р. вироблено 2,9 тис. т картопляного крохмалю; на Хоростківському спиртовому заводі ДП «Укрспирт» – 1,2 млн дал біоетанолу.

Група компаній «Мрія» ввела в експлуатацію другу чергу зернового елеватора загальною потужністю 104 тис. т одночасного зберігання зерна на ТОВ «Елегрі-Деренівка» в с. Деренівці Теребовлянського району.

У 2012 р. підприємствам агропромислового комплексу відділення комерційних банків області видали 646,3 млн грн кредитів, з них короткотермінових – 553,1 млн грн, довготермінових – 93,2 млн грн.

Зросли за цей період і обсяги зовнішньої торгівлі. Якщо у 2005 р. обсяги експорту товарів Тернопільщини становили 76,1 млн дол. США, у 2010 р. – 131,4 млн дол. США, то за дев'ять місяців 2012 р. – 272,4 млн дол. США. Найбільшими торговельними партнерами області є Польща, Російська Федерація, Туреччина та Єгипет.

Висновки. Вважаємо, що інвестиційну політику в агропромисловому комплексі слід здійснювати на основі таких принципів:

- удосконалення нормативно-законодавчої бази і форм державної підтримки ефективних проектів;

- для відродження повноцінного інвестиційного процесу важливе значення мають власні кошти товаровиробників. Тому аграрна реформа та механізм державного регулювання повинні бути спрямовані передусім на збільшення коштів,

що надходять у сільську місцевість, та сприяти нагромадженню капіталу товаровиробників;

- для створення привабливих умов інвестування АПК необхідно розробити систему страхування інвестицій, створити за участю держави потужну страхову структуру і чітко визначити права та гарантії інвестора;

- розвиток лізингових операцій є теж важливим інструментом здійснення інвестиційної політики в АПК, що насамперед визначається економічною природою лізингу – передачею майна в користування на умовах зворотності, терміновості і платності;

- з метою залучення іноземних інвестицій в АПК потрібно активізувати дію усіх важелів економічного регулювання інвестиційної діяльності, а саме: економічно обґрунтувати і визначити пріоритети у розвитку агропромислового комплексу, послабити податкове навантаження на сільськогосподарських товаровиробників, ввести податкові стимули для інвестиційно-інноваційної діяльності, забезпечити захист власності іноземних інвесторів, поліпшити інфраструктуру інвестиційного ринку.

Бібліографічний список

1. Гаврилюк О. М. Інвестиційний імідж та інвестиційна привабливість України / О. М. Гаврилюк // Фінанси України. – 2010. – № 3. – С. 79–93.
2. Жук В. М. Облікове забезпечення інвестиційної привабливості та безпеки підприємства й аграрної галузі / В. М. Жук, В. В. Мельничук. – К. : Всеукраїнський інститут права і оцінки, 2013.
3. Крапка Л. П. Інформаційна складова аналізу / Л. П. Крапка // Економіка підприємств. – 2009. – № 11. – С. 29–35.
4. Кулаєць М. М. Інноваційна діяльність в агропромисловому виробництві України / М. М. Кулаєць, М. Ф. Бабієнко, О. Д. Витвицька та ін. // Економіка АПК. – 2010. – № 6. – С. 113–119.
5. Мазур Г. Ф. Удосконалення механізму державного регулювання та стимулювання розвитку агропромислового виробництва / Г. Ф. Мазур // Економіка АПК. – 2013. – № 2. – С. 21–26.
6. Офіційний сайт Тернопільської ОДА [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.oda.te.gov.ua.
7. Рудь Н. Т. Інноваційна інфраструктура регіону : теорія, методологія, практика : монографія / Н. Т. Рудь. – Луцьк : РВВ ЛНТУ, 2011. – 492 с.
8. Сільське господарство Тернопільської області за 2012 рік : стат. зб. – Тернопіль, 2013. – 218 с.
9. Федунова Л. І. Концептуальна модель інноваційної стратегії України / Л. І. Федунова // Економіка і прогнозування. – 2012. – № 11. – С. 87–100.

Костецкий Я., Лизуник М. Проблемы та перспективи інвестиційного розвитку регіонального АПК

Оцінено роль та обґрунтовано необхідність активізації інвестиційної діяльності в сучасних умовах аграрного виробництва. На прикладі регіону визначено пріоритетні напрями розвитку інвестиційної діяльності, досліджено залежність сільськогосподарського виробництва від іноземних інвестицій. Особлива увага звернута на процеси морального і фізичного старіння матеріально-технічної бази фермерських господарств, вказано на застосування комплексних важелів забезпечення активізації її інновацій.

Запропоновано основні напрями розвитку інвестиційної стратегії в АПК, зокрема економічно обґрунтовано і визначено пріоритети у розвитку фермерського господарства, створення економічних та правових основ для збільшення необхідних обсягів іноземних інвестицій.

Ключові слова: інновації, капітал, агропромислові підприємства, виробничий потенціал, валова продукція.

Kostetskyi Ya., Lyzunyk M. Problems and prospects of regional agribusiness investment

The significance and the necessity of investment activity in the present conditions of agricultural production has been assessed. The priority areas of investment are determined on the example of the region, the dependence of agricultural production on foreign investment has been researched. A special role is paid to the processes of moral and physical aging of farms, the use of complex instruments to ensure activation of innovation is mentioned.

The basic directions of development of investment strategies in agribusiness has been offered, in particular, the priorities in the development of farming, the creation of economic and legal bases required for the increase in foreign investments has been researched.

Key words: innovation, capital, agro-industrial enterprises, production capacity, gross output.

Костецкий Я., Лизуник М. Проблемы и перспективы инвестиционного развития регионального АПК

Оценена роль и обоснована необходимость активизации инновационной деятельности в современных условиях аграрного производства. На примере региона определено приоритетное направление развития инвестиционной деятельности, исследована зависимость сельскохозяйственного производства от иностранных инвестиций. Особое внимание обращено на процессы морального и физического старения материально-технической базы фермерских хозяйств, указано на применение комплексных рычагов обеспечения активизации ее инноваций.

Предложены основные направления развития инвестиционной стратегии в АПК, создания экономических и правовых оснований для увеличения необходимых объемов иностранных инноваций.

Ключевые слова: инновации, капитал, агропромышленные предприятия, производственный потенциал, валовая продукция.